

УДК 796.011.3:373.5

ПРОФЕСІЙНИЙ РІВЕНЬ ВИКЛАДАННЯ ВЧИТЕЛЕМ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Павленко В.О., к. пед. н.,
доцент кафедри зимових видів спорту, велоспорту та туризму
Харківська державна академія фізичної культури

Павленко Е.Є.,
старший викладач кафедри фізичного виховання та здоров'я
Національний фармацевтичний університет

У статті характеризується роль вчителя у створенні умов для зміцнення фізичного здоров'я дітей, наголошено на покращенні організації фізичного виховання в урочний та позаурочний час через викладання предмету фізичної культури, спрямованості вчителів на оволодіння знаннями предмету, підвищенні професійного рівня, рівня педагогічної майстерності вчителя, взаємозв'язку показників якості викладання предмету вчителем фізичної культури з результатами його педагогічної діяльності. Надається характеристика педагогічної майстерності як комплексу властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності завдяки професійній компетентності.

Ключові слова: педагогічна діяльність, педагогічна майстерність, вчитель.

В статье характеризуется роль учителя в создании условий для укрепления физического здоровья детей, сделан акцент на улучшении организации физического воспитания в урочное и внеурочное время через преподавание предмета физической культуры, направленности учителей на овладение знаниями предмета, повышении профессионального уровня, уровня педагогического мастерства учителя, взаимосвязи показателей качества преподавания предмета учителем физической культуры с результатами его педагогической деятельности. Дается характеристика педагогического мастерства как комплекса свойств личности, обеспечивающего самоорганизацию высокого уровня профессиональной деятельности благодаря профессиональной компетентности.

Ключевые слова: педагогическая деятельность, педагогическое мастерство, учитель.

Pavlenko V.O., Pavlenko E.Ye. THE PROFESSIONAL LEVEL OF TEACHING A PHYSICAL CULTURE TEACHER IN THE CONDITIONS OF SECONDARY EDUCATION REFORM

The article characterizes the teacher's role in creating the conditions for strengthening the physical health of children. Improving the organization of physical education during regular and extracurricular time through the methodology of teaching the subject of physical culture. The focus of the teachers to master of knowledge, increasing of professional development, teacher's pedagogical skills. The relationship of teaching quality indicators subject Physical Education teacher with the results of his teaching. The characteristic pedagogical skill as a set of personality traits, self-organization provides a high level of professional activity thanks to professional competence.

Key words: educational activities, teaching skills, teacher.

Постановка проблеми. В умовах реформування та оновлення процесів навчання викладання на уроках фізичної культури набуває першорядного значення у формуванні гармонійного розвитку особистості. Фізичний стан школяра, підтримка безпечного рівня здоров'я дає змогу значно вільніше оволодівати знаннями в освітніх дисциплінах.

Спосіб навчання в сучасній українській школі не мотивує дітей до навчання. Матеріал підручників затеоретизований, переобтяжений другорядним фактологічним матеріалом. Вчителі використовують переважно застарілі дидактичні засоби. Багато педагогів ще не вміє досліджувати проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати з великими масивами даних, робити і

презентувати висновки, спільно працювати онлайн у навчальних, соціальних та наукових проектах тощо.

Фізична культура – предмет практичний, тому більше уваги треба приділяти зацікавленості учнів в оволодінні фізичними вправами та ціннісного орієнтування у покращенні власного здоров'я.

Одним із вирішальних показників у роботі вчителя фізичної культури є результат його педагогічної діяльності – якість знань і вмінь учнів, ступінь готовності до самостійного освоєння фізичних вправ, застосування рухових навичок у практичній діяльності. Від рівня підготовки та педагогічної майстерності вчителя фізичної культури залежить ефективність оволодіння фізичними вправами, підвищення рівня фізичного роз-

виту, фізичної підготовки, стану здоров'я учнів.

Підвищення рівня педагогічної майстерності вчителя позначиться на якості уроку, позашкільній роботі до систематичного відвідування учнями занять спортом та оздоровлення [10].

Сьогодні ставлять нові підвищені стандарти до навчання заради успішного оволодіння знаннями предмету. Вчителям необхідно бачити, як педагогічні новації поєднуються з іншими дисциплінами та щоденним життям. Міністерство освіти і науки України запроваджує «Концептуальні засади реформування середньої освіти» – нову ідеологію змін в освіті, що закладаються в проекті нового базового закону «Про освіту» (№ 3491-д від 04.04.2016 р.).

Новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці розкривають взаємозв'язок між педагогічними знаннями вчителя фізичної культури і методикою викладання предмету з другими спорідненими дисциплінами фізіологією, валеологією, анатомією.

Одні автори (Бондар В.) вважають міжпредметні зв'язки є засобом коригування навчально-виховного процесу з урахуванням особливостей розвитку людини (анатомія, фізіологія), інші наполягають на об'єднанні за змістом і формою організації навчання як спільної навчальної діяльності педагога і учня (В.І. Лозова, П.Г. Москаленко, Г.В. Троцько), треті акцентують на меті використання суміжних знань, що здійснюють вплив на формування особистих якостей у процесі навчання (Б. Ведмеденко) [2; 4; 8].

Міжпредметні зв'язки варто запроваджувати в навчально-виховному процесі як загальнопедагогічну категорію, що характеризує основні компоненти навчально-виховного процесу. Саме така організація навчального процесу дає змогу підвищити його ефективність.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Особливості фізичного виховання учнів висвітлено в багатьох працях. Теоретико-методичні основи розглядаються в роботах О.І. Бондарчука, Е.С. Вільчківського, Т.Ю. Круцевіч, Н.В. Москаленко.

О.І. Бондарчук розглядає можливості в оновленні змісту викладання предмету «фізична культура» через взаємозв'язок школи і сім'ї у фізичному вихованні учнів, починаючи з першого класу. Саме з початкової школи учні потребують уваги, обсяг їхньої рухової активності знижується порівняно з дошкільнятами на 40–50% (К. Огніста,

2003; Е. Вільчківський, 2004; Н. Москаленко, 2010; І. Лисак, 2016).

І. Лисак вважає, що процес фізичного виховання, зважаючи на зміни у програмі з фізичної культури, має враховувати інтереси і спортивні вподобання школярів, а також мотиви до занять фізичною культурою, а вчителі використовують тільки зміст варіативних модулів, які обирають за «старою» системою на свій розсуд.

Міністр освіти і науки України Л.М. Гриневич твердить: «<...> інституційний фундамент для впровадження реформи варто формувати вже зараз. Образ майбутнього варто наповнювати змістом. Маємо створити нові механізми, правила, процедури, нову культуру управління й співпраці».

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у розкритті особливостей викладання вчителем фізичної культури у процесі навчання.

Сьогодні пропонує учням вільно та свідомо обирати напрями фізкультурно-спортивної діяльності. Можливості певного виду спорту або фізкультурно-оздоровчого напрямку стають початком осмисленого вибору форм рухової активності, що відповідають індивідуальним фізичним і духовним потребам учнівської молоді. Успіхом вирішення завдань фізичного виховання є правильне поєднання фізичних засобів, що забезпечує кваліфіковане проведення занять фізичними вправами. Проводяться дослідження щодо методики викладання вчителем предмету «фізична культура» з новітніми підходами до змісту уроку з урахуванням потреби учнів у оволодінні практичними знаннями, зацікавленості займатися фізичними вправами не тільки під час навчальних занять, а і в позанавчальний час. Педагогічна майстерність вчителя спрямовується на вміння організувати діяльність учнів на систематичні заняття спортом та вміння управляти цією діяльністю. Науково-практичне завдання полягає у визначенні готовності вчителя до інновацій змісту освіти і форм навчання.

Викладення основного матеріалу дослідження. Законопроектом «Про освіту» прописується сертифікація вчителів як нової незалежної системи з двома ключовими складовими частинами – знання вчителем предмету, який він викладає та методики викладання.

Вчитель, який підвищує свій професійний рівень, має глибоко розуміти предмет, який він викладає. Застосовуючи це в своїй педагогічній діяльності, вчитель допомагає учням отримувати знання про природу рухів, бережливе ставлення до власного

здоров'я, визначити пріоритети під час досягнення мети, створити уявний маршрут подолання фізичного навантаження.

Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності. Спрямованість і професійні знання вчителя забезпечують цілісність системи, що самоорганізується завдяки професійній компетентності.

Основи педагогічної направленості, у свою чергу, створюють основу для теоретичних узагальнень у вигляді систем науково обґрунтованих методичних рекомендацій, властивих педагогічному процесу з контингентом тих, хто займається фізкультурою та спортом [6].

Освітні завдання. Спеціальні знання – знання, що дають змогу ефективно займатися фізичним вдосконаленням, грамотно впроваджувати здоровий спосіб життя, правильно зосередити увагу на оздоровчих системах, що відповідають власному стану здоров'я.

Фізична освіта – фундамент з оволодіння рухових умінь і навичок різної координаційної складності, а також оволодіння уміннями і навичками педагогічного застосування у повсякденному житті елементів фізичної культури.

Оздоровчі завдання полягають у підвищенні енергетичного потенціалу організму людини, спрямованого на рухову активність (загартування, розвиток фізичних якостей, раціональне харчування).

Виховні завдання полягають у комплексному використанні різних вихованих засо-

бів (естетичного, розумового, морального, трудового) з метою формування мотивації до самовдосконалення учня до фізичного виховання, навчити основам здійснення (Рис. 1).

Критерієм оцінки професійної діяльності педагога є визначення, формулювання, розроблення і відбір змісту навчального процесу. Від реалізації поставлених завдань залежить педагогічна направленість предмету «фізична культура», а саме: оптимізація навчання, яка спрямована на виведення учня на безпечний рівень здоров'я, ціннісного ставлення до власного здоров'я, формування стійких принципів ведення здорового способу життя, зміцнення фізичного стану.

У теоретичній основі Л. Шульмана вчителі мають володіти двома видами знання: знання змісту, точніше, «глибоке» знання навчального предмета та знання того, як розробляти навчальні програми.

По-перше, навчання є процесом, ефективність якого залежить від умов, що учень обізнано, свідомо бере активну участь у створенні своїх власних знань і розумінні. Отримані знання стають актуальними і значущими для учня після підкріплення попереднього знання і досвіду.

На першій стадії відбувається сприймання, осмислення і запам'ятовування матеріалу, що вивчається, або засвоєння теоретичних знань.

На другій стадії засвоюються навички і вміння практичного застосування знань, що вимагає проведення спеціальних тренувальних вправ.

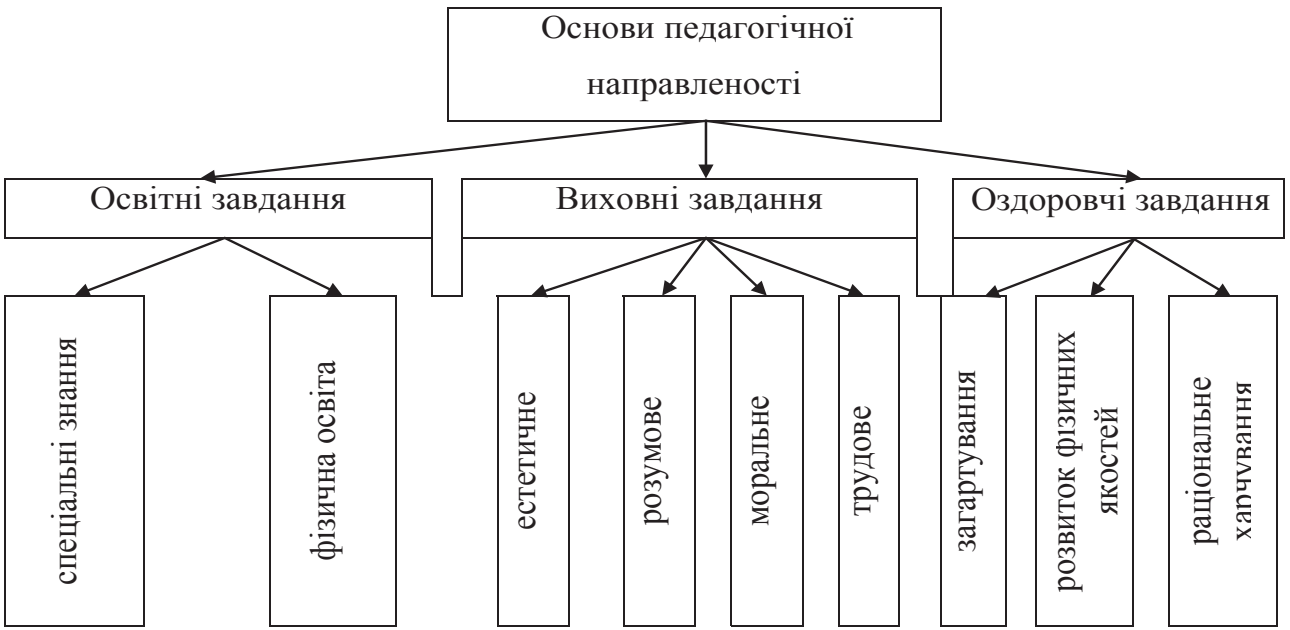

Рис. 1. Основи педагогічної направленості

На третій стадії здійснюється повторення, поглиблення і закріплення знань, удосконалення практичних умінь і навичок.

Визначаючи зміст дослідження по формуванню вмінь і навичок з основних видів руху (ходьби, бігу, стрибків, метання, пересування на лижах), ми орієнтувалися на рівень знань фізичної культури та фізичний стан учнів. Для зацікавленості заняттями фізичною культурою навчальний матеріал дібраний із метою формування в учнів життєво необхідних рухових умінь і навичок, потрібних у повсякденному житті. Крім того, застосовувались різноманітні вправи, що не мають прикладного значення, але потрібні для всебічного фізичного розвитку школярів. Важливо, аби учні опанували правильну техніку виконання фізичних вправ, бо лише за цієї умови можливий їхній гармонійний розвиток. Вправи мають відповідати віковим особливостям учнів, оптимально дозуватися, мати відповідний темп виконання, узгоджуватися з диханням.

Вчитель здійснює контроль за якістю оволодіння вивченим матеріалом і спонукає учнів до самоконтролю. Регулювання важливе й для врахування індивідуальних особливостей і здібностей школярів. Учням, які виявляють здібності в навчанні, дають складніші рухові вправи або додаткові навчальні завдання з метою сприяння їхньому фізичному розвитку. Учням, які відчують труднощі, педагоги приділяють більше уваги, допомагають їх подолати.

Раціональному використанню вправ сприяє чітке формулювання перед учнями навчального завдання, демонстрація способів виконання, поступове ускладнення їх з урахуванням вікових можливостей та індивідуального розвитку школярів, володіння ними навичками самоконтролю, а також диференційований аналіз та оцінка результатів їх виконання [7].

Закріплення знань відбувається шляхом автоматизації дій. Автоматизація може виконуватися на різному рівні – на рівні вміння, навичок, звичок. Навички, уміння і звички формуються в багаторазових вправах.

Удосконалення практичних умінь і навичок, набуття, уточнення і закріплення знань відбувається паралельно із засвоєнням техніки фізичних вправ та вдосконаленням фізичних якостей [9].

Знання сприяють якісному оволодінню руховими навичками, розвитку в дитини потреби у фізичному вдосконаленні, вихованню звички до самостійних занять фізичними вправами [5].

По-друге, розроблення навчальних програм містить методику викладання. Викла-

дач застосовує методи навчання відповідно до готовності учня до засвоєння знань, умінь і навичок, тому що це процес двосторонній.

Повноцінні знання, міцні навички, високий рівень загального розвитку учнів досягається за умов, якщо вчитель вміє відібрати і правильно використати найбільш раціональні у кожній конкретній ситуації методи і методичні прийоми. У процесі викладання учителі застосовують велику кількість методичних прийомів із метою активізації сприймання, засвоєння фізичних вправ, посилення інтересу до занять фізичною культурою тощо. Обсяг методичних прийомів, якими користується вчитель, визначає ефективність викладання предмету.

Вчитель має зважати на важливі аспекти можливостей учнів, стать, мотивацію, фізичний стан або попередні знання та навички, які можуть вплинути на їх реакцію на різні форми подання і викладу матеріалу.

Основними функціями вчителя у стимулюванні дій учнів заради досягнення навчальної мети є: створення умов для включення учнів у пізнавальну, рухову активність; забезпечення емоційної підтримки учнів під час виконання фізичних вправ, ігрових моментів; створення ситуацій успіху для кожного учня у змагальних вправах; забезпечення загального позитивного емоційного фону.

Під час стимулювання навчальної діяльності учнів основними педагогічними завданнями вчителя є: формування мотиву досягнення, налаштування на успішне виконання завдань та вправ; забезпечення умов для успішної діяльності, зацікавлення пізнавальним процесом; формування свідомого ставлення учнів до результатів навчальної діяльності; перетворення результату на мотив для нової пізнавальної діяльності.

Із метою розвитку інтересів учнів, їхніх здібностей та нахилів, реалізації інтелектуальних можливостей кожного та включення всіх учнів у суспільно-громадську діяльність та заохочення до позаурочної діяльності використовують: занесення найкращих спортсменів школи до стенду пошани школи, записи подяки до особової справи, вручення листів – подяк батькам, надання рекомендацій кращим випускникам школи – спортсменам для вступу у ВНЗ; нагородження грамотами та дипломами адміністрації школи, переможців конкурсів, спортивних змагань, нагородження цінними подарунками учнів, які посіли призові місця у шкільних та обласних змаганнях, змаганнях Всеукраїнського рівня; створення в школі «Галереї пошани школи», де висвітлено найкращих спортсменів, лідерів,

фізоргів школи, активістів року, спортсменів року; організацію та проведення огляду конкурсу школи спортивної майстерності учнів «Кращий спортсмен року» тощо; рекомендації кращим спортсменам школи, активістам, переможцям змагань для відпочинку в таборах «Артек» (Буковель), «Молода гвардія», літніх таборах, оздоровчих центрах; вибір в органи загальношкільного самоврядування; вручення посвідчень «Кращий лідер класу», «Кращий фізорг, суддя», «Найкращий активіст фізичного виховання в школі», «За успіхи в навчальній діяльності» тощо [3].

Ефективність позакласної роботи забезпечується у разі дотримання умов:

- тісний зв'язок із навчально-виховною роботою (наступність змісту, організаційно-методичні прийоми тощо);

- доступність занять і різноманітність форм, що забезпечують включення у фізкультурно-спортивну діяльність широкого контингенту учнів;

- спадкоємність принципів і методів усієї системи позакласної освітньо-виховної роботи за широкої участі учнівського активу;

- залучення батьків і шефів до матеріально-технічного забезпечення умов для занять, до керівництва секціями, командами;

- чітке керівництво з боку адміністрації та вчителів діяльністю шкільного колективу фізичної культури [1].

Отже, колектив фізичної культури відіграє важливу роль у виховному процесі школи. Його робота ефективна через урахування таких принципів: систематичність, послідовність, спланованість. Основними завданнями є залучення школярів у систематичні заняття фізичною культурою, спортом і туризмом, поглиблення умінь і навичок учнів, отриманих на уроках, сприяння формуванню у школярів військово-прикладних знань і вмінь, що реалізується за спільної виховної та пропагандистської роботи школи та сім'ї.

Щоб фізична культура позитивно впливала на здоров'я людини, необхідно дотримуватись певних правил: засоби і методи фізичного виховання мають застосовуватись тільки такі, які мають наукове обґрунтування їхньої оздоровчої цінності; фізичні навантаження мають плануватись відповідно до можливостей учнів; у процесі використання всіх форм фізичної культури необхідно забезпечити регулярність і єдність лікарського, педагогічного контролю і самоконтролю.

Принцип оздоровчої спрямованості зобов'язує спеціалістів фізичної культури і спорту так організувати фізичне виховання, щоб воно виконувало і профілактич-

ну, і розвиваючу функцію. Це означає, що з допомогою фізичного виховання необхідно: удосконалювати функціональні можливості організму, підвищуючи його працездатність до негативних впливів; компенсувати недостатню рухову активність, яка виникає в умовах сучасного життя. Фізичне виховання формує позитивне ставлення до здорового способу життя, відповідальне ставлення до зміцнення свого здоров'я, придбання навичок дотримуватися санітарно-гігієнічних норм, режиму дня та харчування, фізичне, духовне і психічне загартовування.

Висновки з проведеного дослідження. Майстерність вчителя полягає в правильному застосуванні вибору методів навчання, використанні різних форм організації учнів у процесі занять фізичними вправами, сприянні зміцненню їх здоров'я, належному фізичному розвитку, формуванню вміння і навичок у різних видах рухів, розвитку рухових якостей, постійного інтересу до систематичних занять фізичними вправами і спортом, співвідношенні фізичного виховання з розумовим, естетичним та трудовим.

Розглянуті основні функції вчителя у стимулюванні дій учнів заради досягнення навчальної мети, педагогічні завдання щодо стимулювання навчальної діяльності учнів у розвитку інтересів, їхніх здібностей та нахилів, зосереджено увагу на ефективності позакласної роботи та принципах оздоровчої спрямованості фізичної культури і спорту в поєднанні з фаховою компетентністю вчителя фізичної культури.

Впровадження передового досвіду, вибору ефективних методів навчання застосовується через методичні наради, підвищення кваліфікації вчителів в інститутах безперервної освіти та аналіз кращих робіт учасників огляду-конкурсу на кращий стан фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Виховання особистості / І.Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Т. 2. – С. 215–225.
2. Бондар В.І. Педагогіка і філософія: взаємодія і взаємозв'язок / В.І. Бондар // Вища освіта України. – 2002. – № 3. – С. 14–18.
3. Васьков Ю.В. Уроки фізкультури в загальноосвітній школі 10–11 класи / Ю.В. Васьков, І.М. Пашков – Х.: Торсінг, 2004. – 256 с.
4. Ведмедко Б.Ф. Теорія формування позитивної звички : автореф. дис. ...докт. дис. із теорії і історії педагогіки : 13.00.01 / Б.Ф. Ведмеденко. – Чернівці, 1999. – 46 с.
5. Дистервер А. Избранные педагогические сочинения / А. Дистервер. – М. : Учпедгиз, 1956. – 374 с.

6. Івашенко В.П. Теорія і методика виховання. Підручник. Ч. 1 / В.П. Івашенко, О.П. Безкопильний. – Черкаси : Видавництво, 2005. – 420 с.

7. Козленко М.П. Виховання у школярів інтересу до фізкультури і спорту / М.П. Козленко. – К. : Знання, 1982. – 48 с.

8. Лозова В.І. Педагогіка / В.І. Лозова, П.Г. Москаленко, Г.В. Троцько. – К., 1993.

9. Носко М.О. Теоретичні та методичні основи формування рухової функції у молоді під час занять фізичною культурою та спортом : дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.09 / М.О. Носко. – К., 2003. – 430 с.

10. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І.А. Зязюна. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.

УДК 378.6:658

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ

Повстин О.В., к. е. н., доцент,
завідувач кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У статті проаналізовано особливі умови управлінської діяльності фахівців у галузі безпеки людини, зокрема співробітників підрозділів служби цивільного захисту, служба яких є доволі складною та протікає в умовах небезпеки та ризику. Управлінську діяльність керівника підрозділу розглянуто як цілеспрямований, послідовний, здійснюваний на основі єдиноначальності та статутних вимог вплив на підпорядкований йому колектив та інших осіб з урахуванням специфічних закономірностей функціонування органів управління та підрозділів у системі цивільного захисту.

Ключові слова: управлінська діяльність, функції управлінської діяльності, безпека людини, оперативно-рятувальні підрозділи, екстремальні умови, професійні ролі керівника.

В статье проанализированы особые условия управленческой деятельности специалистов в области безопасности человека, в том числе сотрудников подразделений службы гражданской защиты, служба которых достаточно сложна и протекает в условиях опасности и риска. Управленческая деятельность руководителя подразделения рассмотрена как целенаправленное, последовательное, осуществляемое на основе единоначалия и уставных требований влияние на подчиненный ему коллектив и других лиц, с учетом специфических закономерностей функционирования органов управления и подразделений в системе защиты.

Ключевые слова: управленческая деятельность, функции управленческой деятельности, безопасность человека, оперативно-спасательные подразделения, экстремальные условия, профессиональные роли руководителя.

Povstyn O.V. FEATURES OF MANAGEMENT ACTIVITY OF SPECIALISTS IN THE FIELD OF SAFETY OF HUMAN

This article was analyzed the special conditions of management activity of specialists in the field of human security, in particular the employees of the units of the Civil Protection Service, whose service is quite complex and proceeds in conditions of danger and risk. The management activity of the head of the unit is considered as purposeful, consistent, carried out on the basis of united authority and statutory requirements, the influence on the subordinate staff and other persons, taking into account the specific laws of the functioning of the governing bodies and units in the civil protection system.

Key words: administrative activity, functions of administrative activity, safety of man, operatively-rescue subdivisions, extreme terms, professional roles of leader.

Постановка проблеми. Завдання реалізації політики держави в галузі безпеки людини покладено на Державну службу України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС), а саме в контексті реалізації державної політики у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичай-

них ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності. Професійна діяльність багатьох фахівців у цій галузі передбачає бойові чергування, роботу з пожежною та аварійно-рятувальною технікою та відповідним обладнанням, проведення заходів щодо запобігання над-